

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та методики викладання правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор інституту історії, права та міжнародних відносин

 Ю.В. Подрез
«14» вересня 2020 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ ВЧЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ І ПРАВО**

Галузь знань 08 Право

Спеціальність 081 Право

Освітньо-професійна програма Право

Перший рівень вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією НН інституту історії, права та міжнародних відносин
«14» вересня 2020 р.

Голова Моцак С.І. кандидат педагогічних наук, доцент

Розробник:

Кучук А.М. – доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри права та методики викладання правознавства

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри права та методики викладання правознавства

Протокол № 1 від «01» вересня 2020 р.

Завідувач кафедри права та методики викладання правознавства

 (к.пед.наук, доцент Іваній О.М.)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 4	Бакалавр	Вибіркова
		Рік підготовки:
		3-й
		Семестр
5-й		
Лекції		
26 год.		
Практичні, семінарські		
26 год.		
Лабораторні		
-		
Самостійна робота		
64 год.		
Консультації:		
4 год.		
Вид контролю: залік		
Загальна кількість годин - 120		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Історія вчень про державу і право» є загальнотеоретичною правничою дисципліною. Предметом вивчення навчальної дисципліни є різноманітні форми теоретичного відбиття і фіксації знання, що виникає та розвивається в історичному часі і просторі, ті теоретичні концепції, ідеї, положення та конструкції, в яких знаходить своє концентроване логіко-понятійне відображення історичний процес пізнання державних і правових явищ.

Навчальна дисципліна «Історія вчень про державу і право» входить до переліку вибіркових компонентів освітньо-професійної програми.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **спеціальних компетентностей**:

СК 1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК 2. Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.

СК3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності, а саме:** здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчання спрямоване на комплексну реалізацію практичної, когнітивно-освітньої, професійної та виховної мети, а саме:

- *практична мета:* сприяти становленню сучасного висококваліфікованого юриста;

- *когнітивно-освітня мета:* набуття та поглиблення знань щодо основних концепцій про державу і право в політико-правовій думці світу;

- *професійна мета*: формувати та розвивати правові знання здобувачів вищої освіти, уміння аналізувати політико-правові доктрини;
- *виховна мета*: формувати ціннісні орієнтири здобувачів вищої освіти відповідно до ідеалів гуманізму, конституційної демократії, справедливості, поваги до особистості; виховувати активну громадянську позицію.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Вивченню «Історії політичних і правових вчень» має передувати опанування загальної теорії права, філософії.

3. Результати навчання за дисципліною

Студент повинен знати на достатньому рівні:

- понятійно-категоріальний апарат історії учень про державу і право;
- періодизацію історії учень про державу та право;
- стан вивчення основних проблем історії політичних і правових учень;
- зміст та специфіку фундаментальних вчень про державу і право різних історичних періодів у закордонній та вітчизняній політико-правовій думці.

Студент повинен уміти на достатньому рівні:

- аналізувати теоретичний та соціально-практичний зміст політичних та правових теорій та їхній вплив на розвиток політичної та юридичної думки;
- встановлювати взаємозв'язок вчень про державу та право з історичною ситуацією та інтересами певних соціальних груп;
- самостійно робити правильні прогнози у галузі державно-правового життя України на підставі історико-правового досвіду вчень про державу і право.

Студент повинен володіти на достатньому рівні:

- спроможністю аргументовано вести наукові дискусії;
- здатністю висвітлити доктринальні бачення держави і права у хронологічній ретроспективі вітчизняними мислителями;
- спроможністю ознайомити зі змістом окремих ідей про державу і право, які впливають на вітчизняне державо- і правотворення.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів

Денна форма навчання

Поточний контроль					Разом	Сума
РОЗДІЛ 1						
Т 1.1	Т 1.2	Т 1.3	Т 1.4	Т 1.5		65
Поточний контроль						
	15	15	20	15		
Контроль самостійної роботи						
10	7	7	4	7	35	

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності. Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів під час відвідування лекцій, участі у семінарах, виконання тестових завдань та виконання інших видів самостійної роботи. Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **65 балів:** участь у *семінарах* – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю.

- **35 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготування рефератів, есе тощо).

Разом - **100 балів.**

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; називає та правильно характеризує державно-правові погляди мислителя; виконує всі завдання, висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень і державно-правової практики. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
4	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; називає та правильно характеризує державно-правові погляди мислителя; виконує завдання, однак допускає неточності; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників, окремих прикладах з юридичної практики. Під час заняття продемонстрована ініціативність.
3	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; називає, проте неточно називає характеризує державно-правові погляди мислителя; завдання виконує з неістотними помилками
2	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню; лише називає окремі погляди мислителя на державу та право; завдання виконує з неістотними помилками
1	Здобувач вищої освіти не відповідає на питання, що винесені на розгляд, з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Відсутність на занятті

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normatyvno-pravova-baza>).

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни є:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт, які можуть бути короткочасними (15-20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь.

- підготовка доповідей, есе, презентацій. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни

приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Історія вчень про державу і право» складається з одного модуля, який в цілому висвітлює різноманітні форми теоретичного відбиття і фіксації знання, що виникає та розвивається в історичному часі і просторі, ті теоретичні концепції, ідеї, положення та конструкції, в яких знаходить своє концентроване логіко-понятійне відображення історичний процес пізнання державних і правових явищ.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Тема 1.1. Історія вчень про державу і право як навчальна дисципліна.

Предмет історії вчень про державу і право. Метод вивчення проблем історії вчень про державу і право. Основні завдання курсу історії вчень про державу і право. Періодизація історії вчень про державу і право. Джерела та література із вивчення дисципліни.

Тема 1.2. Політико-правова думка в країнах Давнього Сходу та періоду Античності

Особливості політичного устрою країн Давнього Сходу. Політико-правова ідеологія Давнього Єгипту. «Повчання Птахотена» (III тисячоліття до н. е.). Настанова царя Ахтоя періоду розпаду централізованої монархії. «Повчання Аменомоне» (X–IX ст. до н. е.).

Політико-правова ідеологія Давньої Індії. «Веди», як основне джерело політичної думки Індії. Політичні та правові ідеї брахманізму. Поділ суспільства на варни. Концепція законності в концепції про дхарму. «Закони Ману» (II ст. до н. е.). Політико-правові ідеї буддизму. Сідхартха Гаутама. Світський політико-правовий трактат «Артхашастра». Принцип політичної корисності (артха) як основний політичний принцип.

Політико-правова думка Давнього Китаю. Політико-правові аспекти даосизму. Лао-цзи про природній людський закон. Етико-правове вчення Конфуція. принцип доброчинності як основа конфуціанства. Патріархально-патерналістська теорія держави. Роль конфуціанства в суспільно-політичному житті Китаю. Вчення легізму. Витоки договірної теорії виникнення держави Мо-цзи. Особливості ідеальної організації влади в політико-правовій думці Давнього Китаю.

Загальна характеристика політико-правової думки Давньої Греції. Політико-правові погляди представників досократівської епохи. Поеми Гомера та Гесіода. Переваги аристократичного правління у поглядах

Геракліта. Демокрит про рабовласницьку демократію. Піфагор та піфагорійці. Політичні та правові ідеї софістів, витoki теорії природного права. Сократ про державу та право. Полеміка із софістами. Ідеї Сократа про правління мудрих. суспільно-політичні погляди Платона. Ідеальна держава, типологія форм правління питання права в трактатах Платона «Держава», «Політик», «Закони». Вчення про змішану форму держави та роль законів в політичному суспільстві. Вчення Аристотеля про державу та право. Трактати Аристотеля «Політика», «Нікомахова етика», «Афінська політія». Ідея Аристотеля про правильні та неправильні держави. Вчення Аристотеля про тотожність справедливості та права. Обґрунтування рабства. Політична думка еллінізму. Епікур. Стоїки. політична теорія Полібія.

Політико-правові ідеї Давнього Риму. Політична та правова теорія Цицерона в творах: «Про державу», «Про закони», «Про обов'язки». Поняття республіки за Цицероном. Політико-правові ідеї римських юристів. Форми діяльності римських юристів. Основні правові школи. Вплив поглядів римських юристів на подальший розвиток правової думки.

Політичні ідеї раннього християнства. Перетворення християнства на державну релігію. Поява теократичних доктрин. Августин Аврелій про співвідношення церкви та держави.

Тема 1.3. Основні напрямки політико-правових вчень Середньовіччя та Відродження і Реформації

Політичні та правові учення Західної Європи періоду Середньовіччя. Суспільно-політичний лад країн Західної Європи в період виникнення і розвитку феодалізму. Політико-правова теорія середньовічної схоластики. Вчення Фоми Аквінського про державу та право. Трактатування Фомаю Аквінським елементів державної влади, співвідношення духовної та світської влади, власності. Вплив поглядів Фоми Аквінського на розвиток політико-правової доктрини католицизму. Політико-правове вчення Марселя Падуанського. Вимоги свободи совісті та реформування церкви. Станова концепція Падуанського.

Політико-правове вчення ісламу. Проблеми держави, політики та релігійної моральності в працях арабських філософів.

Політична думка Київської Русі в XI–XIV ст. Особливості суспільно-політичного розвитку Київської Русі. Політичні ідеї Київської Русі в «Слові про закон і благодать» Іларіона та літописах. Політична програма Володимира Мономаха. Політичні ідеї в «Слові про полку Ігоревім» та «Молінні Данила Заточника». Політико-правові погляди періоду Галицько-Волинського князівства.

Зміни в ідеології Західної Європи періоду пізнього Середньовіччя. Вплив ідей гуманізму. Вчення Макіавеллі про державу. Характеристика роботи Макіавеллі «Державець». Погляди Макіавеллі на політику, мораль, релігію. Вчення про засоби політики та роль правителя.

Політичні та правові ідеї Реформації. Сутність та основні напрями протестантизму. Політико-правові погляди М. Лютера, Т. Мюнцера, Ж.

Кальвіна. Вчення Ж Бодена про державу та право. «Шість книг про республіку». Погляди Бодена на суверенітет державної влади, форми правління та причини державних переворотів. Політичне вчення Е. Роттердамського. Політико-правові ідеї соціалістів-утопістів. «Утопія» Т. Мора. «Місто Сонця» Т. Кампанелли».

Політична думка в Україні кінця XVI — початку XVII ст. Релігійна полеміка. Погляди І. Вишенського. Державно-правові ідеї Б. Хмельницького.

Тема 1.4. Особливості політико-правових доктрин європейських країн у Новий час.

Історичні умови формування політико-правової думки XVII – XVIII ст. особливості становлення буржуазного устрою. Причини та наслідки буржуазних революцій.

Політична думка в Голландії та Англії в XVII - XVIII ст. Виникнення теорії природного права Г. Гроцій «Про війну та мир». Погляди Гроція на виникнення та сутність держави, необхідність міжнародного права. Погляди Б. Спінози на демократію. Політико-правове вчення Т. Гоббса. «Левіафан або Матерія, форма і влада держави церковної та світської». Гоббс про відносини правителя та народу. Захист абсолютної монархії. Політико-правова ідеологія Англії періоду буржуазної революції XVII ст. Дж. Локк – засновник лібералізму. «Два трактати про правління». Локк про права та свободи особи. Сутність та соціальне призначення держави. Межа влади. теорія розподілу влади.

Політико-правові вчення Франції періоду Просвітництва. Державні процеси у Франції XVIII ст. Політико-правові погляди Вольтера. Критика католицької церкви. Поняття свободи. Вчення Ш.Л. Монтеск'є про державу та право. «Про дух законів». Монтеск'є про вплив географічних чинників на державу. Теорія принципів правління державою. Політичні та правові погляди Ж.-Ж. Руссо. «Про суспільний договір». Політичний радикалізм Руссо. Особливості договірної теорії виникнення держави. Теорія народного суверенітету.

Боротьба американських колоній за незалежність, утворення США. Основні напрямки політико-правової ідеології періоду боротьби за незалежність. Політико-правові ідеї республіканців. Б. Франклін. Погляди Т. Пейна на громадянське суспільство та державу. Республіканський політичний ідеал. Політичні та правові погляди Т. Джефферсона та їх втілення в «Декларації незалежності» (1776 р.). Критика американської конституції. Політико-правові погляди федералістів. Вплив А. Гамільтона на створення Конституції США. Політичні погляди Дж. Адамса. Дж. Медісон про державу та право. Розробка теорії стримувань та противаг. Бікамералізм. Ідея «ревізійної ради». Вчення про фракції. Дж. Адамс. Обґрунтування системи стримувань та противаг та існування соціальних відмінностей.

Тема 1.5. Політико-правові концепції XX - початку XXI ст.

Політико-правова ідеологія солідаризму та інституціоналізму. Вчення Л. Дюги про норми солідарності, функції права та синдикалістську державу. Політико-правове вчення М. Оріу. Вчення М. Вебера про державу та право. Неолібералізм. Концепції держави загального добробуту, плюралістичної демократії, правової та соціальної держави. Соціал-демократичні концепції. Неоконсерватизм. Фашистська доктрина влади та держави. Нацизм та неофашизм. Школа «вільного права». Е. Ерліх. Соціологічна юриспруденція. Реалістична концепція права в США. Нормативізм. «Чиста теорія права» Г. Кельзена. Сучасні теорії природного права. Неотомізм. Ж. Марітен. Неокантіанські теорії права. Р. Штаммлер. Інтегративна юриспруденція. Теорії еліт, бюрократії та технократії. Теорії радикалізму. «Нові ліві». Анархізм.

Політичні та правові ідеї національно-визвольних рухів в Азії. Політичні концепції маоїзму. Політичні концепції Ден Сяопина.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	у тому числі					
	Усього	Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
Тема 1.1 Історія вчень про державу і право як навчальна дисципліна	23	2				21
Тема 1.2. Політико-правова думка в країнах Давнього Сходу та періоду Античності	23	4	6			13
Тема 1.3. Основні напрямки політико-правових вчень Середньовіччя та Відродження і Реформації	23	6	6			11
Тема 1.4. Особливості політико-правових доктрин європейських країн у Новий час.	23	8	8			7
Тема 1.5. Політико-правові концепції XX - початку XXI ст.	24	6	6			12
	4				4	
Усього годин	120	26	26		4	64

7.3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія вчень про державу і право як навчальна дисципліна	
2	Політико-правова думка в країнах Давнього Сходу та періоду Античності	6
3	Основні напрямки політико-правових вчень Середньовіччя та Відродження і Реформації	6
4	Особливості політико-правових доктрин європейських країн у Новий час.	8
5	Політико-правові концепції XX - початку XXI ст.	6
Разом		26

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Андрусак Т.Г. Історія політичних і правових вчень. – Львів, 2001.
2. Безродний Є.Ф. Світова класична думка про державу та право. – К., 1999.
3. Мірошніченко М.І., Мірошніченко В.І. Історія вчень про державу та право. – К., 2001.
4. Шульженко Ф.П. Історія політичних і правових вчень. – К., 2004.

Додаткові:

1. Аристотель. Никомахова етика // Сочинения: В 4 т. – М., 1983. – Т. 4.
2. Аристотель. Политика // Сочинения: В 4 т. – М., 1983. – Т. 4.
3. Гегель. Философия права. – М., 1990.
4. Гоббс Т. Левиафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского. – М., 1936.
5. Кампанелла Т. Город Солнца. – М., 1954.
6. Кант И. Метафизические начала учения о праве: Всеобщая история с космополитической точки зрения // Кант И. Соч. – М., 1980. Т. IV.
7. Локк Д. Два трактата о правлении // Антология мировой философии: Сб. филос. текстов. – К., 1991. – Т. 1 – Ч. II.
8. Макиавелли Н. Государь. – М., 1990.
9. Мор Т. Утопия. – М., 1978.
10. Новгородцев П. И. Кризис современного правосознания. – М., 1999.
11. Платон. Государство // Сочинения: В 3 т. – М., 1971. – Т. 3.
12. Платон. Законы // Сочинения: В 3 т. – М., 1971. – Т. 3.
13. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре, – М., 1981.
14. Цицерон. О государстве // Цицерон. Диалоги. – М., 1966.